

(عالم اسلام)

شرح رساله حقوق امام سجاد

حجت الاسلام و المسلمین استاد
محمد جواد حاج علی اکبری

موضوع

حق حج (۳)

تاریخ ۱۳۹۴ / ۰۷ / ۱۲

■ لزوم واقع‌بینی در فاجعه منا

■ بررسی چند نکته قرآنی درباره حج

۱. نقش بی‌بدیل حج در تقویت اسلام

۲. حج کنگره جهانی مسلمانان است

۳. امام، روح حج است

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
رَبِّهِمْ

لزوم واقع بینی در فاجعه منا

خدا! این موضوع را از این مسیر باید دنبال کرد. البته در شرایط بسیار متفاوت و خاص امکان چنین تصمیم گیری هم وجود دارد که قبلاً هم چنین تصمیمی گرفته شد. بعد از واقعه‌ی کشتار حجاج بیت الله الحرام در سال ۶۶ امام راحل این خاندان پدید را لعنت کردند و حج تعطیل شد. البته آن موضوع تفاوت داشت، مسئله هجوم و مقابله و شلیک به زوار خانه خدا بود؛ اما الان مسئله متفاوت است. آنچه دنبال می شود که درست و دقیق هم هست و رهبر حکیم و عالی قدر ما هم بر آن صحنه گذاشتند، این است که باید یک کمیته‌ی حقیقت یاب در این زمینه شکل بگیرد و جوانب ماجرا را بررسی بکند تا هم جامعه‌ی ما و هم جهان اسلام به جمع بندی روشنی

وقتی با مشکلی مواجه می شویم، نمی شود صورت مسئله را پاک کرد. گاهی راجع به تعطیلی حج جملاتی شنیده می شود، اما باید توجه داشت که تصمیم گیری در این زمینه آسان نیست. آنچه باید درخواست و پیگیری جدی شود، این است که کسانی که در این زمینه مسئولیت دارند، امنیت حرم و زمینه سازی برای تکریم حجاج بیت الله الحرام و میهمانان خداوند در سفر معنوی حج را تأمین کنند. باید آنها الزام شوند به تأمین و فراهم کردن خدمت مناسب برای زوار خانه‌ی

در مورد این موضوع بسیار مهم و حساس برسند. ما الان قضاوتی نداریم؛ ولی می‌شود حدس زد که دست‌هایی در کار است تا حج آسیب ببیند و از این طریق اسلام آسیب ببیند. از امام صادق (علیه السلام) نقل شده که فرمودند: «لَا يَزَالُ الدِّينُ قَائِمًا مَا قَامَتِ الْكَعْبَةُ» [۱] مادام که کعبه برپا است، دین برپا است». نماد و پرچم دین و توحید در سراسر عالم، حج خانه‌ی خدا با محوریت کعبه‌ی معظمه است. این مطلب چیزی نیست که درباره‌اش بشود آسان سخن گفت. خیلی دست‌ها در کار است که حج را به تعطیلی بکشاند. ممکن است پشت صحنه حوادث داخلی آنجا و بعضی از به ظاهر بی‌تدبیری‌ها، مطالب دیگری باشد. شاید

قصدشان این باشد که رغبت به حج کم شود؛ چون حج کانون منافع مشترک جهان اسلام است. سرریز عظیمی از منافع ظاهری و باطنی و مادی و معنوی و اخلاقی و اجتماعی و سیاسی، از رهگذر حج در دامن مسلمانان جهان می‌ریزد که یکی از مهم‌ترین آنها، ایجاد روحیه اسلامی و توحیدی و معنوی است. بنابراین یادمان باشد هم‌نوا نشویم با دشمنان اسلام و کسانی که دوست دارند حج انجام نشود. با اینکه الان منافع حج نسبت به آنچه باید باشد، فاصله‌اش خیلی زیاد است، ولی همین مقدار منافی هم که الان برای مسلمانان جهان دارد، می‌خواهند جلوی آن را هم بگیرند. راجع به منافع اقتصادی حج برای عربستان که برخی

یا در تربیت تروریست‌های داعشی انجام می‌دهد، منتظر حج نیست؛ بلکه دلارهای نفتی دست آنها را در این موارد باز گذاشته است. در کل، ماجرا به ویژه در مورد ایران بسیار مهم است؛ چون حضور ایرانی‌ها در حج منبع بیداری و عزت مسلمانان جهان است. شخصیت حاجی ایرانی همراه با پیام و الهام هست و حجاج ایرانی بیت الله الحرام طی سال‌های گذشته میلیون‌ها خاطره از ارتباط با حجاج سایر کشورها دارند. نباید تحلیل‌های سطحی بکنیم. بنابراین نه زود از اصل مسئله دست برداریم و کوتاه بیایم و نه با تحلیل‌های حاشیه‌ای از این قبیل، حج را تنزل دهیم. باید همه به دنبال برگزاری حج امن باشکوه باصلا

درباره‌اش تحلیل می‌کنند، سخن دقیقی گفته نمی‌شود. حج یک واجب الهی است: «وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا»؛ [۲] و حق خدا بر مردم است که قصد زیارت این خانه کنند». وقتی کسی مستطیع شد، باید حج را انجام دهد. اینکه ما حج انجام می‌دهیم و از رهگذر سفر ما عربستان عواید هنگفتی نصیبش می‌شود، سخن دقیقی نیست. البته بحث سوغات و مثال اینها فرهنگ‌سازی دقیقی می‌خواهد، اما بعضی‌ها وقت را غنیمت شمردند و اصل مسئله را زیر سؤال می‌بردند. یک واجب بزرگ باشکوه در این تراز را با محاسبات مادی کاهش و تنزل می‌دهند. پادشاهی عربستان برای اقدامات زشتی مثل آنچه که در یمن

یکی عنوانِ خانه‌ی خدا و مخصوصاً عنوان زیبای «بیتى؛ خانه‌ی من» است که خدای متعال درباره کعبه استفاده می‌کند.

نکته دوم استفاده از عنوان الهام‌بخش مسجد الحرام است.

نکته سوم استفاده از تعبیر بسیار محکم و استوار و عجیب «حرمت الله» و «شعائر الله» برای مناسک حج بود.

نکته چهارم این بود که مراجعه به این آیات نشان می‌دهد که در حج با عبادتی مواجه هستیم که همزاد انسان است، با آدم آغاز شده و با ابراهیم (علیه السلام) به اوج رسیده و با پیامبر اعظم (صلی الله علیه و آله) به استقرار و تثبیت دست پیدا کرده است.

نکته پنجم این بود که اینجا خانه خدا و خانه‌ی مردم

پرسود باشند. اگر ان‌شاءالله کمیته حقیقت‌یاب تشکیل شود و پیگیری‌های جهانی، مخصوصاً در بین ملل اسلامی و در سازمان کنفرانس اسلامی صورت گیرد، این فاجعه می‌تواند به شرط اینکه درست مدیریت شود، منافع دیگری را هم در پی داشته باشد که در جای خود باید مورد بررسی قرار گیرد.

بررسی چند نکته قرآنی درباره حج

مراجعه به آیات حج در قرآن کریم نکته‌های خیلی زیبایی را در مورد این فریضه بزرگ و عظیم و پرسود نشان می‌دهد و در اختیار ما می‌گذارد. شش نکته را عرض کردیم و برای تبیین آنها از کلیدواژه‌های زیر استفاده کردیم:

۱. نقش بی‌بدیل حج در تقویت اسلام

اما نکته هفتم عبارت است از اینکه قرآن کریم حج و کعبه را به عنوان نگه‌دارنده و تعالی‌بخش و قوام‌بخش مؤمنین و امت اسلامی معرفی می‌کند. تعبیر «قیام للناس» در قرآن کریم درباره حج چنین چیزی را به یاد می‌آورد. «جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ»؛ [۳] خداوند [زیارت] کعبه بیت الحرام را وسیله به پا داشتن [مصلح] مردم قرار داده. این تعبیر خیلی تکان‌دهنده است که قوام فطرت و تقویت دیانت وابسته به حج است. امام صادق (علیه السلام) نیز فرمودند مادام که کعبه برپا باشد، دین برپا است. «قیام للناس» بیان‌کننده نقش ویژه و ممتاز و فوق‌العاده کعبه و مسجد الحرام و حج

است. واژه‌ی ناس در ارتباط با حج در قرآن کریم زیاد استفاده شده، یعنی جایی که متعلق به همه‌ی مردم است و جایی است که همه‌ی امتیازات باید کنار برود و فقط و فقط بنده‌ی خدا بودن است که برای انسان باقی می‌ماند.

نکته ششم عنوان امن و امنیت در ارتباط با حرم بود. تأکید بر امنیت حرم یادآور مسئولیت بسیار سنگین کسانی است که خدمت به حرم را بر عهده دارند و متأسفانه از عهده آن بر نیامدند. بعضی از امتیازاتی که آل سعود درست کرده‌اند، آسیب‌های فراوانی برای حج و حاجیان به همراه داشته است.

موسم است. تعبیرهای قرآن کریم این است: «الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ [۴]... وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ؛ [۵] حج در ماه‌های معینی است... و خدا را در روزهایی معین یاد کنید». روزها و ماه برگزاری حج مشخص است و مخصوصاً دهی نخست ذی حجه به عنوان ایام معلومات معرفی شده که به عید سعید قربان ختم می‌شود و حجاج بیت‌الحرام مناسکشان به سرانجام می‌رسد. باقیمانده‌ای دارد که در ایام تشریق برمی‌گردند و حجشان را تکمیل می‌کنند. وقتی ایام تعریف و موقعیت محدود شد، اجتماع جهانی اسلام شکل می‌گیرد؛ همان چیزی که این روزها زیر سؤال می‌برند و می‌گویند حج را در طول سال توزیع کنند تا چنین تراکمی اتفاق نیفتد و

در احیا و تعالی و نگه داشتن و استوار کردن دین و احکام دین و امت اسلامی است.

۲. حج کنگره جهانی مسلمانان است

اما نکته هشتم که نکته بسیار جالب و زیبایی است، اینکه حج اجتماع جهانی اسلام، تظاهرات اسلام، کنگره‌ی جهانی مسلمانان و اسلام و جلوه ویژه اسلام و توحید محسوب می‌شود. جالب است که برای اینکه این مسئله خود را نشان دهد، قرآن کریم روی یک نکته تأکید فوق‌العاده دارد و آن اینکه حج در موسم خود انجام شود. عمره در اختیار انسان است. زیارت خانه خدا و حرم نبوی به صورت عمره‌ی مفرده، همیشه در طول سال قابل انجام است. اما حج در

موضوع حج است، نسبت حج با ولی خدا است. در فراخوان حج تعبیر بسیار زیبایی هست که خداوند خطاب به حضرت ابراهیم (علیه السلام) فرمودند: «وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ» [۶] و در میان مردم برای [ادای] حج بانگ برآور تا [زائران] پیاده و [سوار] بر هر شتر لاغری - که از هر راه دوری می آیند - به سوی تو روی آورند». نکته‌ی جالب اینکه کسی که خانه را ساخته و مناسکش را برنامه‌ریزی و طراحی کرده، ولی خدا است. در سلسله‌ی تاریخی‌اش در اوجش، حضرت ابراهیم (علیه السلام) قرار دارد که خدای متعال می‌خواهد حج با ابراهیم شناخته شود؛ چنان‌که ما می‌گوییم: حج ابراهیمی.

چنین حوادثی رخ ندهد. در حالی که از اصل مسئله غافل هستند. اتفاقاً مناسک حج در ایام و زمان‌های کاملاً تعریف‌شده‌ای قرار گرفته است تا نتیجه‌اش عبارت باشد از کنگره جهانی که همه مسلمانان باید از تمام نقاط جهان حرکت کنند و از دور و نزدیک خود رابه حج برسانند. به عرفات بیایند و به منا بروند و وظایفی که برایشان تعریف شده، انجام دهند که آن وظایف هم دارای اسرار و رموزی است. این آهنگ جهانی توحید و حرکت سراسری و یکپارچه مسلمانان مورد تأکید است و همه‌ی فواید حج، به خاطر همین نکته است.

۳. امام، روح حج است
نهمین نکته که جزء نکات بسیار مهم و سرنوشت‌ساز

قرآن نیز می‌فرماید: «مله ایکم ابراهیم هو سلماکم مسلمین من قبل؛». خدای متعال می‌خواهد این ارتباط همیشه شناخته شود و ماجرای حج همیشه با شخصیت انسان کامل، حجت خدا، ولی خدا، پیامبر خدا و امام شناخته شود. قرآن کریم به این نکته اهتمام دارد؛ آنجا که می‌فرماید: «وَأُذِّنُ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ» ای ابراهیم حالا که همه چیز آماده شد و مهیا است، فراخوان بده مردم را برای حج. ابراهیم گفت: خدایا! در این بیابان صدایم به چه کسی می‌رسد؟ فرمودند: تو بگو، ما صدای تو را به همه خواهیم رساند. آن فریاد ابراهیم که دعوت به حج بود، هزاران سال است که شنیده می‌شود و خیل عظیم مسلمانان، مشتاقانه از سراسر

عالم به حج می‌روند. نکته ظریف این آیه کریمه این کلمه است: «يَأْتُوكَ». فراخوان بده تا مردم پیش تو بیایند. نمی‌گوید بیایند پیش کعبه. این مسئله خیلی لطیف است. «يَأْتُوكَ رَجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ» پیاده و سواره خودشان را به تو برسانند. مسئله رسیدن به حجت خدا است؛ وگرنه خانه که ساکت است و همین خانه اگر در تصرف طاغوت قرار گیرد، می‌شود بتکده؛ چنان‌که شد. پس خانه‌ی خدا با ولی خدا تعریف می‌شود. اصلاً همه‌ی این برنامه‌ها ریخته شده است که انسان‌ها متوجه امام شوند. محور وحدت به حسب ظاهر در این حرکت بزرگ آن خانه است. محل اجتماع کعبه است. اما آنجا جمع می‌شوند که به

رخ داد که مظهر رأفت الهی است. تصور اینکه در حادثه، منابه حضرت چه گذشت، بسیار سخت است.

چه آنهایی که بدانند و چه آنهایی که ندانند، همه میهمان حضرت هستند. نسبت عجیبی بین موضوع حج و امام (علیه السلام) است. لذا جالب است که ماجرای امامت در نگاه کلانش، در حج تجلی کرد با آن جمله‌ی نورانی که راجع به مسئله‌ی امامت حضرت ابراهیم، بعد از عبور از همه‌ی آن امتحانات است: «إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا» [۷] من تو را پیشوای مردم قرار دادم». آخرین امتحان، مسئله قربانی است و ماجرای که بین حضرت ابراهیم و اسماعیل قرار گرفت. همین جا بود که کار به سرانجام رسید: «إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا

حضور ولی خدا برسند تا معارف الهی را بشنوند، تا سخن ولی خدا را بشنوند، تا وحی را بشنوند. فرمان الهی را از ولی خدا دریافت کنند تا با ولی خدا پیمان ببندند و هم عهد شوند.

هر زمان ولی خدا بانی حج است. الان هم معتقدیم حج با حضور حجت خدا و بقیت الله الاعظم (عجل الله تعالی فرجه الشریف) حج می‌شود. بر این اساس معتقدیم در موسم حج، خود حضرت حجت حضور دارند. این احساس که در جایی هستیم که یقین داریم حجت خدا و ولی حق در آنجا حضور دارند، بسیار شوق‌انگیز است و حج را صفایی دیگر می‌بخشد. امسال دل ما بیشتر سوخت، از این زاویه که این اتفاق و فجایع در محضر ولی خدا

بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ؛ [۹] ای پیامبر، آنچه از جانب پروردگارت به سوی تو نازل شده، ابلاغ کن و اگر نکنی پیامش را نرسانده‌ای». معرفی کن و آن پیام مخصوص را برسان و علی (علیه السلام) را به عنوان امام معرفی کن. این اتفاق باز در موسم حجه الوداع رخ داد. آنجا است که امامت علی بن ابی طالب (علیه السلام) به همه‌ی بشریت معرفی می‌شود. آنجا است که از همه برای ولایت الهی پیمان گرفته می‌شود.

به نظر من بزرگ‌ترین و اصلی‌ترین و مهم‌ترین منفعت حج، ارتباط با امام و فهم کلام امام است. مسئله شناخت امامت، توجه به اصل امامت و ولی و انسان کامل، یعنی هر زمان که مسلمانان به حج می‌روند، به حجت

يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ؛ [۸] من تو را پیشوای مردم قرار دادم». [ابراهیم] پرسید: از دودمانم [چطور]؟ فرمود: پیمان من به پیدادگران نمی‌رسد». امامت با حضرت ابراهیم معرفی شد و امام باید معصوم باشد. شأن، حرمت و کرامت بشر اقتضا می‌کند که پیشوایش، حجت کامل خدا و معصوم باشد؛ کسی که منسوب از طرف خدا است.

جالب است که این سلسله‌ی امامت وقتی به کمال و اوج می‌رسد، باز با حج نسبت پیدا می‌کند. پیامبر اعظم (صلی الله علیه و آله) در استمرار حرکت رسالت و نبوتش وقتی به موقف خم در حجه الوداع می‌رسید، خطاب رسید که: «يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا

منابع و مأخذ

- [۱] . کلینی، کافی، ج ۴، ص ۲۷۱، حدیث ۴.
- [۲] . آل عمران: ۹۷.
- [۳] . مائده: ۹۷.
- [۴] . بقره: ۱۹۷.
- [۵] . همان: ۲۰۳.
- [۶] . حج: ۲۷.
- [۷] . بقره: ۱۲۴.
- [۸] . همان.
- [۹] . مائده: ۶۷.
- [۱۰] . محمدباقر مجلسی، بحارالانوار، ج ۴۵، ص ۱۳۸.

خدا توجه پیدا کنند. برای انسجام جهانی و شکل‌گیری امت واحد، راهی جز ولی خدا وجود ندارد. جالب است که حجت عصر هم از کنار کعبه قیام می‌کند و خودش را از کنار کعبه معرفی می‌کند و می‌گوید: «الایا أهل العالم أنا المهدی أنا بقیه الله».

اول تا آخر حج با موضوع امامت و پیشوایی گره خورده است. امام سجاد (علیه السلام) بعد از ماجرای عاشورا وقتی خواستند خود را معرفی کنند، فرمودند: «أنا ابن مکة و منا أنا ابن زمزم و صفا؛ [۱۰] من پسر مکه و منا هستم، من پسر زمزم و صفا هستم».

خدا را قسم می‌دهیم به حق محمد و آل محمد، روز شنیدن آن ندای آسمانی از کنار کعبه را نزدیک کند.

افوغها؛ درنگی بر مسئله تعلیم و تربیت
OfoghHa.ir • سامانه پیامکی: ۳۰۰۰۴۸۵۹۵۹

اشنبه‌ها ساعت ۱۸

بازپخش دوشنبه‌ها، ساعت ۱۲

از شبکه قرآن و معارف سیما/ برنامه یاد خدا

